

SPIS TREŚCI

Wykaz najważniejszych skrótów	6
Zamiast wstępu	7
Od autora	8
Wprowadzenie	8
1. Podstawy prawne i wytyczne udzielania pierwszej pomocy	9
1.1. Podstawy prawne	9
1.2. Wytyczne	10
1.2.1. Wytyczne Europejskiej Rady Resuscytacji – 2005	10
1.2.2. Wytyczne Europejskiej Rady Resuscytacji – 2010	10
1.2.3. Wytyczne Europejskiej Rady Resuscytacji – 2015	11
1.2.4. Europejska Rada Resuscytacji – Wytyczne COVID-19	12
1.2.5. Wytyczne Europejskiej Rady Resuscytacji – 2021	14
1.2.6. Wytyczne Europejskiej Rady Resuscytacji – 2025	15
2. Pierwsza pomoc w stanach zagrożenia życia	17
2.1. Definicja pierwszej pomocy	17
2.2. Najczęstsze przyczyny stanów nagłych	17
2.3. Najczęstsze przyczyny utraty przytomności	18
2.3.1. Przyczyny neurologiczne	18
2.3.2. Przyczyny krążeniowe	19
2.3.3. Przyczyny oddechowe	19
2.3.4. Zatrucia	19
2.3.5. Przyczyny metaboliczne (zatrucia endogenne)	20
3. Organizacja akcji ratunkowej	21
3.1. Wezwanie pomocy	21
3.2. Bezpieczeństwo akcji ratunkowej	22
3.3. Apteczka pierwszej pomocy	23
3.4. Wsparcie psychologiczne	25
4. Układy warunkujące życie	26

4.1. Układ oddechowy	26
4.2. Układ krążenia	27
4.3. Układ nerwowy	27
5. Podstawowe funkcje życiowe	28
5.1. Świadomość	28
5.2. Oddech	28
5.3. Krążenie	29
6. Najczęstsze przyczyny stanów nagłych pochodzenia urazowego	30
6.1. Rany	30
6.2. Krwotoki	31
6.2.1. Krwotok wewnętrzny	31
6.2.2. Krwotok zewnętrzny	31
6.2.3. Krwotok z nosa	32
6.3. Amputacja urazowa	33
6.4. Oparzenia i odmrożenia	34
6.4.1. Oparzenia termiczne	34
6.4.2. Oparzenia chemiczne	34
6.4.3. Porażenie prądem	35
6.4.4. Odmrożenia	36
6.5. Urazy kostne i stawowe	37
6.5.1. Skręcenie	37
6.5.2. Zwichnięcie	38
6.5.3. Złamania	39
6.5.3.1. Złamanie żuchwy	40
6.5.3.2. Złamanie kości miednicy	40
6.6. Uraz kręgosłupa	41
6.7. Złamania żeber	42
7. Stany zagrożenia życia związane z nagłym zachorowaniem	43
7.1. Atak astmy oskrzelowej	43
7.2. Padaczka (epilepsja)	43
7.3. Zawał serca	44
7.4. Cukrzyca	45

7.5. Omdlenie	46
7.6. Udar słoneczny	47
7.7. Udar ciepły	48
7.8. Wstrząs	49
<i>7.8.1. Wstrząs hypowolemiczny (krwotoczny)</i>	49
<i>7.8.2. Wstrząs kardiogeny (sercowy)</i>	51
<i>7.8.3. Wstrząs anafilaktyczny (uczuleniowy)</i>	53
8. Zaburzenia funkcji życiowych spowodowane zatruciami	54
8.1. Zatrucia pokarmowe	54
8.2. Zatrucia tlenkiem węgla	55
8.3. Zatrucia lekami	56
8.4. Zatrucia alkoholami	56
8.5. Zatrucia środkami żrącymi i rozpuszczalnikami organicznymi	57
8.6. Zatrucia środkami ochrony roślin	58
8.7. Zatrucia grzybami	59
9. Postępowanie w przypadkach pogryzień, ukąszeń i użądleń	60
9.1. Pogryzienia	60
9.2. Ukąszenia	60
9.3. Użądlenia	61
10. Postępowanie w przypadku ciał obcych	63
10.1. Zadławienie	63
10.2. Ciało obce w organizmie	66
11. Postępowanie w przypadku utonięcia	67
12. Resuscytacja krążeniowo-oddechowa	68
12.1. Podstawowe zasady resuscytacji osoby dorosłej (BLS)	69
12.2. Podstawowe zasady resuscytacji osoby dorosłej z wykorzystaniem automatycznego defibrylatora (BLS/AED)	73
12.3. Podstawowe zasady resuscytacji kobiety w ciąży	77
12.4. Podstawowe zasady resuscytacji dzieci i niemowląt (PBLIS)	78
<i>12.4.1. Podstawowe zasady resuscytacji dziecka</i>	78

12.4.2. Podstawowe zasady resuscytacji niemowlęcia	79
13. Pozycje ułożeniowe	82
13.1. Pozycja bezpieczna	82
13.2. Pozycja na wznak	84
13.3. Ułożenie na wznak z poduszką pod kolanami	84
13.4. Ułożenie przeciwWSTRZĄSOWE	84
13.5. Ułożenie z uniesionym tułowiem	85
13.6. Ułożenie półsiedzące	85
14. Ewakuacja poszkodowanych	86
15. Psychologia akcji ratunkowej	89
16. Służba BHP wobec ochrony zdrowia	90
Zakończenie	92
Piśmiennictwo	93
Dokumenty źródłowe	94
Wykaz fotografii	95
Wykaz rysunków	96

Wykaz najważniejszych skrótów

AED – automatyczny defibrylator zewnętrzny
BLS – podstawowe zabiegi resuscytacyjne u osób dorosłych
BLS/AED – podstawowe zabiegi resuscytacyjne z wykorzystaniem AED
CPR – Centrum Powiadamiania Ratunkowego
ERC – Europejska Rada Resuscytacji
ILCOR – Międzynarodowy Komitet Porozumiewawczy ds. Resuscytacji
NZK – nagłe zatrzymanie krążenia
PAD – Public Access Defibrillation (Program Powszechnego Dostępu do Defibrylacji)
PBLS – podstawowe zabiegi resuscytacyjne u dzieci i niemowląt
RKO – resuscytacja krążeniowo-oddechowa
RP – Rzeczpospolita Polska
ŚOI – środki ochrony indywidualnej

Zamiast wstępu

(recenzja książki Grzegorza Gałuszki pt. „Pierwsza pomoc w nagłych wypadkach”)

Książka „**Pierwsza pomoc w nagłych wypadkach**” to praktyczny poradnik zawierający informacje dotyczące zasad udzielania pierwszej pomocy osobom, które znalazły się w stanie bezpośredniego zagrożenia życia i zdrowia. Każdego dnia wiele osób ulega wypadkom lub nagle choruje. Nie każda z nich otrzymuje natychmiastową pomoc na miejscu zdarzenia. Osoby, które uległy nagłym wypadkom grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia bądź ciężkiemu uszczerbkowi na zdrowiu, wymagają szybkiej reakcji ze strony osób, które często są świadkami tych zdarzeń. To my, jako członkowie naszego społeczeństwa, szczególnie musimy pomagać sobie nawzajem w tych trudnych sytuacjach odnoszących się do naszego zdrowia i życia. Tylko natychmiastowa pomoc, na miarę posiadanych wiadomości i umiejętności w zakresie pierwszej pomocy, może komuś uratować życie i uchronić go przed niepełnosprawnością.

Dr n. med. Grzegorz Gałuszka swą działalność naukową i publicystyczną poświęcił dotychczas zagadnieniom szeroko rozumianego zdrowia. Zdobyte doświadczenie praktyczne, poparte wiedzą teoretyczną, pozwoliło na opracowanie podręcznika, który każdemu przybliży zasady udzielania pierwszej pomocy.

Autor posługuje się językiem zrozumiałym dla każdego. Opisuje sytuacje nagłych wypadków, z którymi możemy się spotkać w każdym miejscu, o każdej porze, oraz to, jak należy zachować się, udzielając pomocy tym osobom. Możemy spotkać wiele opracowań zagadnień działań ratowniczych, ale nie każde tak szeroko uczy zasad udzielania pierwszej pomocy. Na wyróżnienie zasługują rozdziały poświęcone praktycznym aspektom postępowania ratowniczego w sytuacjach nagłych. Przedstawione algorytmy postępowania, zgodne z najnowszymi wytycznymi Rady Resuscytacji, pozwalają na przyswojenie wiedzy i wykorzystanie jej w sytuacjach, na które powinniśmy być jak najlepiej przygotowani. Książkę tę powinniśmy traktować jako poradnik, z którym powinien się zapoznać każdy z nas.

Stanowi ona istotny wkład w propagowanie zasad pierwszej pomocy. Sądzę, że książka ta powinna znaleźć się na każdej półce, w każdym domu czy zakładzie pracy, aby móc co jakiś czas odświeżać sobie wiedzę na temat zasad udzielania pierwszej pomocy w sytuacjach, w których przecież i my możemy się znaleźć.

Pamiętajmy, że każdy z nas może ulec wypadkowi, nagle zachorować bądź u każdego z nas mogą nasilić się objawy choroby rozpoznanej, ale też każdy z nas może przyczynić się do uratowania zdrowia i życia innemu człowiekowi.

Prof. dr hab. n. med. Romuald Lewicki

Od autora

Książka ta powstała w celu popularyzacji wiedzy w zakresie zasad udzielania pierwszej pomocy w nagłych wypadkach. Choć liczba publikacji na ten temat jest dość duża, to dotarcie do nich stanowi czasami spory problem. Tematyka zawarta w książce ma charakter informacyjny i należy ją traktować jako dodatkową formę wspomagającą naukę postępowania ratowniczego w nagłych wypadkach. Prezentowana książka jest owocem doświadczeń zebranych podczas pracy zawodowej i prowadzenia własnych zajęć dydaktycznych poświęconych zagadnieniom szeroko rozumianego zdrowia. Doświadczenia te potwierdziły potrzebę zaproponowania nowego poradnika podejmującego tematykę pierwszej pomocy. Autor opracowania nie ponosi odpowiedzialności za błędy wynikające ze złej interpretacji materiałów oraz za efekty zastosowania w praktyce informacji przedstawionych w niniejszym opracowaniu.

Człowiek jest na ogół więcej wytrzymały na niekorzystne warunki środowiskowe niż zwierzęta, niemniej zbytnie zagęszczenie może wpłynąć na jego zdrowie i życie.

Antoni Kepiński

Wprowadzenie

Na całym świecie, w wyniku bardzo szybkiego w ostatnich latach rozwoju cywilizacyjnego, wzrasta liczba czynników powodujących zagrożenie życia i zdrowia człowieka. Aby zminimalizować skutki tragicznych zdarzeń, należy kształtować prawidłowe postawy w naszym społeczeństwie już od najmłodszych lat, wyposażać w wiedzę z zakresu pierwszej pomocy przedmedycznej, praktyczne umiejętności zachowania się w sytuacjach trudnych, kształtować w nim gotowość do działania i niesienia pomocy innym, dostarczać rzetelnej wiedzy o zagrożeniach, jakie niesie ze sobą współczesna cywilizacja. Zagrożenie wpisane jest w nasze życie. Człowiek ciągle naraża się na niebezpieczeństwa związane z wypadkami czy chorobami. Sytuacji związanych z bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia bądź ciężkiego uszczerbku na zdrowiu jest wiele. Ale to my musimy sobie odpowiedzieć na pytanie, czy chętnie reagujemy i niesiemy pomoc innym. To właśnie często minuty decydują o życiu człowieka. Od szybkości naszych decyzji, celowości zabiegów ratowniczych wykonanych doraźnie, bezpośrednio po zaistnieniu nieszczęśliwego zdarzenia, zależy nieraz dalszy los osoby poszkodowanej.

Dlatego tak ważne jest posiadanie umiejętności udzielania pierwszej pomocy.

Informacje zawarte w tej książce, poparte odpowiednimi rysunkami i schematami, przybliżają zasady postępowania w nagłych wypadkach, uczą każdego czytelnika właściwej oceny zagrożenia przed przystąpieniem do udzielania pierwszej pomocy oraz najpotrzebniejszych w krytycznym momencie zachowań. Poradnik stanowi także pomoc dydaktyczną podczas prowadzonych szkoleń w zakresie udzielania pierwszej pomocy.